

*С. Б. Березіна,
к. е. н., доцент, доцент кафедри страхування, банківської справи та фінансово-менеджменту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ*

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

*S. Berezina,
PhD, Associate Professor of the Department of Insurance,
Banking and Risk Management, Kyiv National Taras Shevchenko University*

SOCIAL SECURITY AS INSTRUMENT OF SOCIAL RISK MANAGEMENT

Представлено соціальну та економічну сутність страхування як одну із моделей соціального захисту населення. Розглянуто існуючі системи соціальних гарантій взагалі і соціального захисту зокрема.

Феномен соціального страхування розглянуто в філософській і юридичній площині, наведені визначення спеціальних термінів соціального страхування. Соціальне страхування представлено як відношення між суб'єктом дії і об'єктом його цілей. Наведено визначення і показано роль суб'єктів і об'єктів у соціальному страхуванні.

Систематизовано загальний перелік існуючих у світі видів соціального страхування, здійснено поглиблений аналіз особливостей основних видів соціального страхування, які запроваджені в Україні. Показано, що основою національної страхової системи є обов'язкове державне страхування. Розглянуто добровільне приватне страхування як соціальне та юридичне явище.

Social and economic essence of insurance is presented, as one of models of social defence of population. The existent systems of social guarantees are considered in general and social defence in particular.

The phenomenon of social security is considered in a philosophical and legal plane, the brought determinations over of the special terms of social security. Social security is presented as a relation between the subject of action and object of his aims. It is resulted determination and shown role of subjects and objects in social security.

Systematized general list of existing in the world types of social security, the deep is carried out analysis of features of basic types of social security, that is entered in Ukraine. It is shown that basis of the national insurance system is obligatory state insurance. Voluntarily private insurance as social and legal phenomenon is considered.

---

*Ключові слова: соціальне страхування, ризики, соціальний фінансово-менеджмент, соціальний захист.
Key words: social security, risks, social risk-management, social defence.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Важливішою подією в соціальній політиці економічно-розвинених країн сучасного всесвіту є формування національних систем соціального страхування як протидії соціальним ризикам. Їх поява була пов'язана із становленням індустріальної моделі розвитку і появою нових проблем у соціально-трудових відносинах суспільства. Виникла нагальна потреба в організації ефективних систем захисту найманих робітників від соціальних ризиків втрати заробітної плати, у зв'язку з нещасним випадком на виробництві, хворобами, старістю, інвалідністю, втратою годувальника, безробіттям. Це складна і специфічна тема, яка потребує детального аналізу і своєчасного вдосконалення на систематичній основі. Актуальність теми впливає з відомого феномену тенденції підвищення соціальної ризикованості у світі взагалі і в Україні зокрема.

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають при розподілі та перерозподілі грошового доходу громадян з метою забезпечити соціальний захист людини на випадок постійної чи тимчасової втрати працездатності, каліцтва на виробництві, безробіття, підтримки материнства, охорони здоров'я та інших соціальних ризиків.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Зазначена тема широко висвітлюється національними і іноземними вченими [1—6]. У цих роботах показані теоретичні основи і механізм практичної реалізації методів соціального страхування. Також з цього питання існує чимало нормативно-правових актів. Роботи вчених можна умовно поділити на теоретичні дослідження і опис прак-

тики функціонування системи соціального захисту взагалі і страхової системи зокрема. Так, питання соціальної допомоги висвітлюють П.В. Тархов та інші [7]. Принципи і види загальнообов'язкового державного соціального страхування висвітлені в роботі [8] і нормативно-правових актах України. Теорією обов'язкового державного страхування займався О.П. Коваль [9]. Питанням страхової медицини присвячена постанова Кабміну [10], а також робота [11]. Питанням, пов'язаним з впровадженням в Україні єдиного соціального внеску займався П. Боровик. Питанням страхової статистики присвячена дисертація М.О. Горної [12].

Як бачимо, передічена літера має, переважно, інформаційний характер. Їй бракує комплексності і систематичності, заглиблення в соціальну, економічну й правову природу предмету — саме того, що є метою цього дослідження.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ РОБОТИ

Мета роботи — дослідити феномен соціальних, економічних і правових відносин страхування населення взагалі і в Україні зокрема. Ціль роботи — дослідити практику і теорію ризик-менеджменту у вузькій сфері соціального захисту. При цьому мається на меті досягти такого рівня дослідження і викладення матеріалу, щоб він міг бути придатний для подальшої розробки керівних документів державного і громадського значення, на потребу бізнесу тощо.

При цьому розв'язуються такі завдання:

1. Дослідити соціальну та економічну сутність страхування в контексті соціального ризик-менеджменту.
2. З'ясувати правовий статус соціального страхування: суб'єкти та об'єкти страхування, нормативно-правові акти тощо.
3. Дослідити особливості існуючих видів соціального страхування.

МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні використовується метод логічного зіставлення. Йдеться про цілеспрямоване розширення потоку інформації для аналізу шляхом виділення логічних ланок, яких не доставає у логіці соціального ризик-менеджменту.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Аналітична оцінка систем соціальних гарантій

У світі використовуються три основні форми забезпечення соціальних гарантій.

1. Страхові (резервні) фонди знаходяться в розпорядженні уряду. Джерелом фінансування інститутів соціального захисту виступає державна казна, яка поповнюється за рахунок податків. Відповідно формуються державні запаси в натуральній формі.

2. "Самострахування" як система використання грошових коштів і натуральних запасів тими самими суб'єктами, які їх накопичували. Накопичення призначені для подолання тимчасових труднощів у діяльності товаровиробника або окремої людини. Основним джерелом формування накопичень слугують доходи підприємства або фізичної особи. Особливість самострахування полягає в тому, що за необхідністю суб'єкт не здатний витрати більше, ніж встиг накопичити.

3. Власне страхування (приватне чи державне, добровільне або обов'язкове) як система створення і використання страхових фондів. Фонди створюють за рахунок страхових внесків зацікавлених (або зобов'язаних) сторін. Використання коштів цих фондів здійснюється для відшкодування шкоди, яка виникає в страховому випадку.

Соціальні гарантії забезпечує інститут соціального захисту, який протидіє наслідкам ризикових негараздів. Поняття соціального захисту має такі складові:

- соціальну допомогу;
- соціальне забезпечення;
- соціальне страхування.

Соціальна допомога — це спосіб захисту незаможних і водночас непрацездатних громадян, незалежно від їх внесків у державну казну чи страховий фонд [13]. Джерелом соціальної допомоги виступає державна казна (бюджет), яка поповнюється податками. Система соціальної допомоги відрізняється від системи страхування як на рівні фінансування, так і на рівні витрат.

Так, система оподаткування безпосередньо не залежить від фонду оплати праці (на відміну від системи страхових внесків). Бюджет у плані розподілення витрат не має цільового призначення (на відміну від страхового фонду). Спрямування видатків державного бюджету кожний рік переглядається парламентом. Ще одна відмінність від страхової системи полягає в тому, що соціальну допомогу спрямовують "не стільки фізичним особам, скільки підприємствам і організаціям як компенсація недоотриманих доходів" [7]. У кінцевому вигляді допомога надається тим громадянам, які опинались у скрутному становищі. Отже, допомога надається у формі житлових субсидій, різного роду пільг тощо.

Щодо інших пільг, міжнародна організація праці (МОП) виділяє такі види соціальної допомоги:

- медичне обслуговування;
- допомога за умови хвороби, безробіття, старості, у зв'язку з нещасними

- випадками на виробництві;
- родинна допомога;
- допомога за умови вагітності та пологів;
- допомога за інвалідністю;
- допомога у разі втрати годувальника.

Соціальне забезпечення — це спосіб захисту населення, за яким держава здійснює соціальні витрати (на освіту, культуру, охорону здоров'я, соціальне забезпечення у вузькому сенсі) без огляду на рівень потреби в цих коштах їх отримувача. Таким чином, соціальне забезпечення стосується не окремої людини, а певних верств населення. Виплати надходять з державної казни (бюджету). Накопичення коштів здійснюються шляхом збирання податків, сума яких безпосередньо не пов'язана з розмірами фонду заробітної плати.

Соціальне страхування призначається винятково для населення, яке знаходиться в певних відносинах з державою або спеціалізованими приватними компаніями. Одержувачами страхових виплат можуть бути лише ті громадяни, котрі робили (або за них робили) страхові внески.

Зазначимо, що середній рівень соціального забезпечення залежить від стану економіки в контрольний період і в цілому не залежить від рівня минулих внесків. Тому головним є не спосіб соціального захисту, а соціальна готовність і економічна спроможність усього суспільства. Так, після розпаду СРСР державний страховик відмовився від виконання договорів страхування тощо.

Страхування як одна із моделей соціального ризик-менеджменту

Соціальне страхування безпосередньо пов'язано з соціальними ризиками, які можна поділити на: невідворотні, яким не можливо запобігти і одночасно не можна мінімізувати негативні наслідки; невідворотні, яким не можливо запобігти, але можна мінімізувати негативні наслідки; відворотні, яким можна частково запобігти і мінімізувати негативні наслідки.

Задача страхування — мінімізувати негативні наслідки соціальних ризиків (шляхом надання грошової компенсації потерпілим фізичним і юридичним особам) і, за можливостю, запобігти їх появі.

Функціонування системи страхування ґрунтується на двох китах.

По-перше, страхування діє як каса взаємодопомоги: гроші збирають усі гуртом, а розподіляють їх лише деяким членам каси. Звідси окремі члени мають змогу отримати значні кошти.

По-друге, враховується різниця в ймовірності настання ризиків для страхової фірми і для окремої особи. Що це означає?

Оскільки страховий фонд має справу одразу з великою кількістю ризиків, то, згідно з законом великих чисел [14], ймовірність їх настання є стійкою у часі величиною. Це дозволяє розрахувати величину страхових внесків і дохід страхової інституції.

Навпаки, кожний окремих клієнт має справу з обмеженою кількістю ризиків. Отже, для окремого клієнта довірка ймовірність низька, тому ймовірність настання ризиків є величиною невизначеною. Це означає, що з одним клієнтом нещасні випадки можуть з'являтися часто, а з іншим — рідко. Якби не дія закону великих чисел, ризики розподілялися б рівномірно серед клієнтів, кожний із них міг би накопичувати гроші самостійно.

Зазначимо, що саме по причині нерівномірного розподілу ризиків зазвичай банкрутують малі страхові фірми. На ці обставини першим звернув увагу Даніель Бернуллі у 18 ст. [15]. Однак при спробі вирішити задачу Даніель не скористався законом, винайденим його родичом Якобом, а зробив припущення, що вигідність або невигідність страхування залежить від розміру багатства певного клієнта: одна і та сама втрата має різну цінність для багатого і бідного клієнта тощо.

Будь-який негаразд, що може трапитись у майбутньому, для окремої людини становить страховий випадок. Навпаки, для страхових фондів це безперервний акт управління ризиками. Адже ризики погіршення соціального становища людини виникають не тільки в наслідок надзвичайних ситуацій, але завжди присутні в звичайних умовах існування суспільства. Страхові агентства безперервно отримують кошти і безперервно виплачують їх; держава безперервно стягує страхові внески і здійснює страхові виплати; також безперервно будують греблі, вирощують ліси, накопичують продовольчі запаси, лікують, тощо.

Контингент здорових і працездатних осіб зараз щось оплачує, щоб покрити витрати на охорону здоров'я та інші життєві потреби тих, хто тимчасово виведений з ладу внаслідок хвороби або припинив роботу в наслідок інвалідності, вагітності, догляду за дитиною тощо.

Аналіз поширених методів управління ризиками в сфері соціального захисту населення дозволяє вичленити комплекс атрибутів, притаманних саме страхуванню. До них потрібно віднести:

- 1) грошову форму відносин між страхувальниками і страховиками. (Страховики — геть фінансові установи);
- 2) цільовий спосіб збирання і накопичення внесків, тобто окремо на кожний вид ризиків;
- 3) виплату страхової суми (за потреби) персонально тим особам, які робили внески в страхові фонди або за яких робили внески треті особи;
- 4) виплату страхової суми тільки в страховому випадку, який відповідає меті страхування;
- 5) вимогу, за якої виплату по певній категорії ризиків здійснюють саме з того фонду накопичення, який склався з внесків відповідної категорії осіб;
- 6) вимогу, за якої централізоване накопичення внесків роблять тільки по тих категоріях ризиків, які підкоряються закону великих чисел, що дозволяє постраждалій особі отримати грошову допомогу в сумі, що перевищує суму її внесків, не знижуючи при цьому стійкість системи страхування;
- 7) вимогу, за якої постраждалим громадянам у сукупності повертають все, але не більше того, що раніше було вилучено, за відсутності страхового випадку страхові внески застрахованій особі (страхувальнику) не повертаються ні повністю, ні частково);
- 8) вимогу, за якої відносини між страхувальниками і страховиками створюються добровільно.

Зазначимо, що ми надали теоретичний (ідеальний) перелік атрибутів, котрий одночасно є визначенням страхових відносин як таких. Але економіка не відноситься до категорії точних наук. Отже, не існує і не може існувати жодної вимоги, яка б на практиці не порушувалась з тих чи інших причин.

Наприклад, нечітко виконується і пункт 5. Страхові фонди зазвичай багатодільові, отже в них накопичення різнодільових внесків здійснюється не по окремим видам страхування, а назагал.

Принцип так званого єдиного внеску, що впроваджений у системі обов'язкового державного страхування, порушує пункт 2.

У системі обов'язкового державного страхування не виконується пункт 8. Особливість державного страхування (на відмінність від інших форм соціального захисту) полягає в тому, що внески сплачує не застрахована особа, а її роботодавець. При цьому обсяг внесків обраховується пропорційно фонду заробітної плати. Слід зазначити, що з боку роботодавців (бізнесу) і робітників існує активна протидія обов'язковому державному страхуванню. Для мінімізації страхових внесків зазвичай практикують відхід у тінь, аутсорсинг, аутстафінг та лізинг персоналу (так зване "запозичення праці").

Таким чином, невпевненість у майбутньому виступає головним чинником поповнення страхових фондів — інституту управління соціальними ризиками.

Страхові фонди (державні і приватні) виконують чотири функції:

1. Соціальний захист. У межах цієї функції здійснюється частковий перерозподіл між страхувальниками на користь тих, хто явно потребує допомоги. Ця функція віддзеркалює головне призначення страхування — зменшення ризикових наслідків.

Внески учасників не є єдиним джерелом дохідної частини системи соціального страхування. До альтернативних джерел зазвичай відносяться:

- додаткове бюджетне фінансування;
- інвестиційний дохід;
- дохід від застосування заходів примусу (штрафи, пені);
- благодійні внески тощо.

2. Інвестування народного господарства. Джерелом інвестування виступають тимчасово вільні страхові резерви. Інвестування здійснюють шляхом придбання цінних паперів, депозитних вкладів у банки тощо.

Обсяг страхових інвестицій, здійснених в світовому масштабі страховими фондами складає більше 24 трильйонів доларів. Вже в другій половині 20 ст. в країнах з розвинутою системою страхування дохід від інвестування став переважати над доходом, отриманим від страхової діяльності. (Наведені дані суперечливі. За іншими відомостями страховий сектор являє собою світову індустрію в 7.3 трлн дол. [16]).

3. Попередження страхових випадків шляхом зменшення страхового ризику (наприклад, фінансування протипожежних заходів тощо).

4. "Накопичення і зберігання" внесків страхувальника на персональному рахунку в страховому фонді на кшталт банківських депозитів. Ця функція виконується фондами при деяких видах страхування, наприклад "страхування життя" тощо. (Зазначимо, що "зберігання" коштів відбувається тільки у вигляді запису на певному рахунку. У дійсності кошти безперервно обертаються, а виплату здійснюють з поточних залишків, яких не буває багато).

Визначення і роль суб'єктів і об'єктів у соціальному страхуванні

Розподілення страхових понять на дві протилежні категорії — об'єкти і суб'єкти — має різне визначення з філософської і правової точки зору.

— З філософської точки зору суб'єктами страхування є ті, хто надає страхову послугу, а саме страховики.

— Об'єктами страхування виступають ті, на кого спрямовані страхові послуги — застраховані особи, бенефіціари.

— Посередниками між ними виступають платники страхових внесків — страхувальники. При цьому страхувальник може одночасно бути бенефіціаром.

У юридичній площині суб'єктами страхування виступають фізичні і юридичні особи, що беруть участь у відносинах страхування: страховики, страхувальники й бенефіціари.

Об'єктом страхування виступає абстрактне моральне поняття — майнові інтереси бенефіціара, на задоволення яких спрямована страхова послуга, зокрема:

- нерухоме і рухоме майно бенефіціара;
- його здоров'я;
- життя;
- працездатність;
- цивільно-правова відповідальність;
- підприємницький дохід тощо.

Не можуть бути об'єктами страхування майнові інтереси, пов'язані із збитками від ігор, лотерей, витратами на викуп заручників тощо.

Використані тут спеціальні терміни мають такі значення:

Страховик — державна або приватна організація, що за певну плату бере на себе зобов'язання відшкодувати страхувальникові або вказаним ним особам нанесену страховою подією шкоду, або сплатити страхову суму [17].

Страхувальник — фізична або юридична особа, яка сплачує страховий внесок за себе або за третю особу — бенефіціара.

Застрахована особа (вигодонабувач, бенефіціар) — фізична або юридична особа, яка має право на отримання страхового відшкодування в страховому випадку.

Страховий фонд — сукупність фінансових резервів, призначених для відшкодування збитків, завданих стихійними лихами, нещасними випадками та іншими нега-

раздами. Також — інститут обов'язкового державного або приватного страхування, де ці резерви зосереджені.

Страхова сума — межа грошових зобов'язань страховика щодо компенсації збитків бенефіціару. Страхова сума за майновим страхуванням не повинна перевищувати вартості об'єкта. При добровільному страхуванні життя страхова сума не обмежується.

Страховий тариф — ставка страхових платежів з одиниці страхової суми за певний період. Страховий тариф складається з нетто-ставки (з неї формуються страхові резерви) і навантаження (з якого сплачуються агентські та брокерські комісії, здійснюються витрати на ведення справи, формується прибуток тощо). Їх сума дорівнює так званій бутто-ставці.

Страховий внесок (страхова премія, брутто-премія) — сума, яку страхувальник сплачує страховикові за зобов'язання відшкодувати збитки, завдані застрахованій особі в страховому випадку, або сплатити страхову суму при настанні зумовлених подій у житті застрахованого. Розмір страхового внеску розраховують у залежності від страхової суми і брутто-ставки страхового тарифу. Страховий внесок може сплачуватись одноразово або в кілька строків, обумовлених законом чи договором страхування.

Страховий випадок — стихійне лихо, нещасний випадок або настання іншої події, при якій виникає зобов'язання страховика сплатити бенефіціару страхове відшкодування або страхову суму. Це подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення або соціальних послуг, окремих видів соціального страхування, передбачених нормативно-правовими актами. Юридичне поняття страхового випадку не слід плутати з соціальним поняттям страхового ризику.

Страховий ризик — це обставини, внаслідок яких люди можуть втратити засоби до існування і тому потребують матеріальної підтримки або соціальних послуг.

Потік страхових випадків — юридична гілка від потоку страхових ризиків [18].

Страхова компанія — юридична особа в формі акціонерного, повного, командитного товариства чи товариства з повною відповідальністю, яка має ліцензію на право брати на себе обов'язки страховика. В Україні більшість страхових компаній мають форму акціонерного товариства.

Соціальне забезпечення — система розподільних відносин, у процесі яких створюються й використовуються матеріальні і фінансові ресурси для матеріального забезпечення громадян у страхових випадках.

Соціальне страхування розглядається як система гарантованого матеріального забезпечення людей у страхових випадках за рахунок коштів спеціальних фондів, що акумулюються державою або страховою компанією з внесків страховиків.

Дослідження особливостей існуючих видів соціального страхування

Як відомо, соціальне страхування підрозділяється на загальнообов'язкове державне, обов'язкове недержавне і добровільне недержавне. Окремо стоїть екологічне страхування і електронне страхування "рівний-рівному".

У системі обов'язкового державного страхування перелік ризиків визначений законом. Як зменшити (оптимізувати) ризик і зменшити його наслідки — усе це теж прописано в законах та інших нормативно-правових актах.

Навпаки, у системі приватного страхування ці питання залишаються відкритими. Отже, ця система здається більш гнучкою і здатною оновлюватись.

Закон України "Про страхування" [19] визначає 40 видів обов'язкового страхування та 23 види добровільного страхування, допускаючи, до того ж, розширення переліку.

Основні соціальні ризики, охоплені страховою системою України, це:

- ризик захворювання;
- ризик виробничого травматизму;
- ризик втрати працездатності;
- ризик старості;
- ризик безробіття;
- ризик сирітства;
- ризик вдовства;
- ризик втрати годувальника;
- ризик пожежі (природної і техногенної);

ризик техногенного походження;

транспортний ризик;

ризик стихійного лиха.

Кожний з перелічених напрямів складається з декількох більш вузьких видів [20]. Так, страхування з тимчасової втрати працездатності передбачає отримання соціальних послуг (грошових виплат) у таких випадках:

захворювання загального генезу;

догляд за хворою дитиною, дитиною-інвалідом або іншим хворим членом сім'ї;

вагітність та пологи;

смерть робітника;

смерть члена сім'ї робітника;

поховання.

При цьому на поховання пенсіонерів, безробітних і осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві кошти не виділяють. Допомога у цих випадках надається за іншими статтями страхування.

Добровільне недержавне страхування підрозділяється на особисте і корпоративне.

Окремо в системі соціального захисту стоїть екологічне страхування юридичних осіб.

Екологічне страхування визначають як страхування відповідальності підприємств — джерел підвищеної екологічної небезпеки — щодо захисту майнових інтересів страхувальників, які постраждали внаслідок аварійного забруднення навколишнього природного середовища, а також відповідальності власників раніше забруднених природних об'єктів, які несуть потенційну екологічну загрозу.

В Україні екологічне страхування вважається обов'язковим і складається із страхування цивільно-правової відповідальності [19]:

оператора ядерної установки — за шкоду, яка може бути заподіяна внаслідок ядерного інциденту;

суб'єктів господарювання — за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами і аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки, включаючи пожежонебезпечні об'єкти та об'єкти, господарська діяльність на яких може привести до аварій екологічного й санітарно-епідеміологічного характеру;

інвестора — за шкоду, заподіяну навколишньому середовищу, здоров'ю людей, за згодою про розподіл продукції;

експортера і особи, яка відповідає за утилізацію (або видалення) небезпечних відходів, — щодо відшкодування шкоди, яка може бути заподіяна здоров'ю людини, власності й навколишньому природному середовищу при транскордонній перевезенні небезпечних відходів;

суб'єктів перевезення небезпечних вантажів — на випадок настання негативних наслідків.

У XXI ст. фінансові ринки почали позбуватись посередників у вигляді банків і страхових фондів. З розвитком мережі Інтернет на базі інноваційних технологій типу "блокчейн" виник новий інструмент страхування. Воно здійснюється за принципом "peer-to-peer insurance", тобто "рівний-рівному" [16]. Найбільш відома "платформа р2р страхування InsurePal". Це децентралізований і саморегульований електронний майданчик, де реалізується новітня модель вибору і оцінки ризику на ринку страхування. У Інтернет-мережі вельми поширилися відносини типу "краудсординг", тобто залучення на добровільних засадах до інноваційної виробничої діяльності, пов'язаної із страхуванням, широкого кола осіб, які мають творчі здібності, знання і досвід. Усю необхідну роботу роблять неоплачувані або низькооплачувані фахівці і аматори, що витрачають свій вільний час на створення контенту, проведення досліджень і розробку програмного забезпечення. Система страхування "рівний-рівному" на 20—30% дешевша за традиційну і поступово витісняє її з ринку добровільного страхування.

Теоретичні основи обов'язкового державного страхування

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування "представляє систему прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту у вигляді матеріального забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття тощо з незалежних від них обставин за рахунок накопичення грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків, а також бю-

джетних та інших джерел" [9]. Існує чітка залежність між витратами страхувальників на фінансування системи страхування і рівнем страхових виплат, які приходяться на той самий проміжок часу.

— В Україні законодавством передбачені такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування:

- у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням;
- від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- на випадок безробіття;
- сільськогосподарської продукції, виробленої за державною підтримкою.

Найперше, що додатково стало визнаватися обставиною, яка вимагала державної підтримки, це народження, виховання та утримання дітей. Отже, вагітність і пологи, догляд за малолітніми дітьми, догляд за хворими дітьми, додаткові витрати на утримання, виховання та освіту дітей тощо стали визнаватися соціальними ризиками. Низький рівень народжуваності зменшує тягар державного страхування на ці цілі, однак великий рівень захворюваності серед дітей збільшує його.

Організаційно-адміністративне забезпечення страхової діяльності здійснюється відповідними державними установами, які діють на підставі профільних законів. До них відносяться:

1. Фонд соціального страхування України [20], який об'єднав раніше засновані:

Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;

Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.

2. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Фонд соціального страхування має власний статут. Статут фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття наразі не існує або не оприлюднений.

Згідно статуту, фонд соціального страхування України "є органом, який здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та медичним страхуванням, провадить акумуляцію страхових внесків, здійснює контроль за використанням коштів, забезпечує фінансування виплат за цими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування та здійснює інші функції згідно з цим статутом... Фонд є некомерційною організацією, що діє на підставі статуту, який затверджується його правлінням". Для реалізації своїх обов'язків фонд має "укладати угоди з лікувально-профілактичними закладами та окремими лікарями на обслуговування потерпілих на виробництві...".

Керує страховим фондом правління і виконавча дирекція, яка забезпечує виконання рішень правління. Правління складається з представників держави, які призначаються урядом, представників застрахованих осіб, що делегуються всеукраїнськими об'єднаннями профспілок, і представників роботодавців, які обираються на з'їзді всеукраїнських об'єднань роботодавців. Державний нагляд у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснює Міністерство соціальної політики України.

Джерелами формування коштів фонду є: страхові внески страхувальників та застрахованих осіб;

суми фінансових санкцій; суми, не прийнятих до зарахування витрат страхувальника;

доходи від розміщення тимчасово вільних коштів, у тому числі резерву коштів Фонду;

капіталізовані платежі, що надійшли при ліквідації страхувальників;

доходи від реалізації майна, придбаного за рахунок коштів Фонду;

добровільні внески та інші надходження; дивіденди, отримані від діяльності юридичних осіб, засновником яких є Фонд;

асигнування з державного бюджету.

Кошти фонду мають використовуватися тільки за цільовим призначенням. З чого складається "цільове призначення" і на що слід спрямувати надлишки, вирішує сам

Фонд, який складає страховий бюджет, котрий затверджує Кабмін. Оплата працівників виконавчої дирекції та матеріально-технічне забезпечення Фонду, включаючи будівництво і придбання службових приміщень, здійснюються за рахунок коштів Фонду. Однак як визначено статутом, "отримані Фондом доходи або їх частини не розподіляються серед засновників, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних з ними осіб".

(Існують і інші державні фонди соціального захисту, але вони не послугуються методом страхування. Прикладом може слугувати Фонд соціального захисту інвалідів, котрий є неприбутковою бюджетною установою, діяльність якої спрямовується, координується та контролюється Міністерством соціальної політики України тощо).

Фонд загальнообов'язкового державного медичного страхування наразі не створено. Замість нього створено так звану Національну службу здоров'я України (НСЗУ) — центральний орган виконавчої влади, підпорядкований Міністерству охорони здоров'я України, що реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій [10]. НСЗУ має укладати договори із закладами охорони здоров'я на послуги з медичного обслуговування населення та реімбурсації (компенсація витрат на лікарські препарати). НСЗУ контролює дотримання умов договорів та робить прямі виплати закладам за надані послуги. Отже, відшкодування збитків бенефіціара здійснюється не грошима, а медичними послугами.

Соціальний захист хворих здійснюється на засадах державних гарантій і фінансується з державного бюджету. Голова НСЗУ призначається на посаду Кабінетом Міністрів України. Таким чином, Національна служба здоров'я не є страховою організацією.

(Зазначимо, що державне медичне страхування на теренах царської Росії і СРСР проіснувало з 1912 по 1921 роки. Зараз в Україні пріоритетним видом страхування стало добровільне медичне страхування в приватних страхових фондах. Медичні заклади укладають угоду із страховими компаніями).

Що стосується державних страхових фондів, соціальний захист надається за рахунок сум, що формуються шляхом сплати страхувальниками страхових внесків, а також надходять з бюджетних і інших джерел [8]. Надлишок коштів, які не були використані для виплати страхового відшкодування, інвестуються для отримання додаткового доходу. Частина отриманого доходу, в свою чергу, реінвестується в бізнес. Розмір реінвестицій законодавчо не врегульований. Нестачу коштів на діяльність фонду компенсують з бюджету.

Розміри внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, залежно від його виду, щорічно встановлюються Верховною Радою України окремо для роботодавців і застрахованих осіб у відсотках від фонду заробітної плати одночасно із затвердженням Державного бюджету України.

Відповідно до Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальний захист має надаватися громадянам у разі:

хвороби; повної, часткової або тимчасової втрати працездатності;

втрати годувальника; безробіття з незалежних від них обставин; інших випадках.

Розподіл коштів для виплат не зовсім цільовий (як це має бути за ідеєю страхування). По-перше, внески не диференційовані за видами страхування, оскільки в Україні впроваджено єдиний соціальний внесок. По-друге, адміністрування внеску здійснює Державний фонд фіскальної служби, а його розподілення між державними страховими фондами здійснює Кабінет Міністрів. (При цьому приблизно 85.6% від загалу отримує пенсійний фонд, що складає приблизно 17% ВВП). По-третє, кожний фонд щорічно складає власний бюджет, тобто плановий документ по залученню коштів і їх перерозподілу на власний розсуд за вузькими напрямками страхування, як-то на:

- покриття страхових випадків;
- попередження ризиків;
- навчання страхувальників і навчання персоналу фонду;

адміністративні потреби;
розслідування страхових випадків;
управління майном;
наукові дослідження з питань страхування тощо.

Розмір єдиного внеску варіює від класу професійного ризику виробництва. У законі наведено 67 таких класів. Метод розрахунку не узаконений і не оприлюднений. Тут зазначимо, що введення єдиного соціального внеску поставило "під сумнів доцільність подальшого існування державних цільових фондів, що функціонують в сфері соціально-пенсійного страхування, оскільки в жодного з них не залишилось важелів впливу на платників єдиного соціального внеску [22].

— До функцій держави в області соціального захисту належить також здійснення страхової статистики [12]. У цьому руслі Державна служба статистики України випускає щорічник: "Національні рахунки соціального захисту (НРСЗ) в Україні". "Рахунки" виконані за рекомендаціями Європейської системи інтегрованої статистики соціального захисту (ESSPROS), розробленої Євростатом ще у 70-х роках минулого сторіччя. Це має, в принципі, дозволити порівняння обсягів надходжень і видатків на сферу соціального захисту в Україні з аналогічними показниками країн Заходу. Порівняння охоплює певні статті державного бюджету і державних цільових позабюджетних фондів. Бюджети недержавних фондів соціального страхування цей документ не торкається.

Однак цих заходів Держстату недостатньо для цілей соціального страхування. Повнота і якість відкритої статистичної інформації не відповідають ні вимогам практиків, ні вимогам наукового аналізу. Зокрема, геть відсутні показники динаміки страхових внесків і розподілені страхових виплат, які б ураховували інфляцію; відсутні статистичні дані щодо співвідношення фактичних показників сукупного внеску і сукупного фонду заробітної плати; відсутнє порівняння України з іншими країнами, виражене в абсолютних грошових одиницях (міжнародних доларах, розрахованих за ПКС) тощо.

Одночасно зафіксуємо таке.

Згідно бюджету Фонду соціального страхування України на 2018 рік, надходження коштів (разом із залишком на початок року) мають становити 22884,5 тис. грн, а видатки — 22038,9 тис. грн.

Згідно з бюджетом Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2018 рік, надходження коштів (разом із залишком на початок року) мають становити 13221,0 тис. грн, а видатки — 12062,7 тис. грн.

Порівняти ці цифри з даними бюджетів минулих років безпосередньо неможливо, оскільки вони не враховують інфляцію.

Обов'язкове недержавне страхування

Обов'язкове недержавне страхування поширюється на сферу цивільно-правової відповідальності володарів наземного автотранспорту за шкоду, заподіяну третім особам [21].

Обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності здійснюється на підставі договорів власників автотранспортних засобів із приватними страховими компаніями — страховиками. Для координації дій страхових компаній створено Моторне (транспортне) страхове бюро (МТСБУ) — об'єднання страховиків, котрі здійснюють обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності володарів наземного транспорту за шкоду, завдану третім особам. МТСБУ також здійснює взаєморозрахунки з уповноваженими організаціями іншої країн у галузі страхування цивільно-правової відповідальності. Зараз страхове бюро налічує в своєму складі 58 страхових компаній.

Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності має право здійснювати страховик, який: має ліцензію на здійснення даного виду страхування і є членом МТСБУ.

Підставами для отримання ліцензії на здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності є відповідність ліцензійним умовам, що встановлюються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринкових фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), та містять вимоги щодо розміру статутного фонду, досвіду роботи на ринку добровільного страхування цивільної відповідальності власників транспортних за-

собів, сформованих страхових резервів, наявності кваліфікованого персоналу та можливостей опрацювання претензій на всій території України.

Особливості добровільного недержавного страхування
Добровільне недержавне страхування підрозділяється на особисте і корпоративне.

Особисте страхування — вид страхування, при якому фізична особа (працююча чи непрацююча) може за власним бажанням укласти із страховою компанією договір страхування. Договір укладається на умовах, які виставляє страховик. Загальні права і обов'язки сторін встановлює закон та інші нормативно-правові акти.

Корпоративне страхування — це вид колективного страхування працівників підприємства, посередником у якому виступає само підприємство. Частково суму внеску сплачує робітник, частково — роботодавець. Вартість корпоративного страхування, як правило, на 20—30% нижча за вартість особистого.

Для страхової компанії певні види страхування вигідніші на корпоративній основі, ніж на особистій. Це, перш за все, стосується медичного страхування, що пов'язано з тим, що при корпоративному страхуванні, договір укладають і здорові, і хворі люди, а самостійно за страховкою звертаються, в основному, ті, хто потребує лікування [11].

Добровільне недержавне страхування фізичних і юридичних осіб здійснюють акціонерні страхові компанії (національні, іноземні, змішані) і їх об'єднання. В Україні таких компаній налічує близько 170: 70 — загального призначення і ще 100 пропонують медичне страхування під час подорожі за кордон. Страхові фонди загального призначення носять комплексний характер, тобто кожна компанія здійснює страхування по багатьом видам.

В Україні приватні страхові фонди забезпечують усі відомі види страхування.

Добровільне страхування завжди обмежено по термінах страхування. У договорі страхування позначаються дати початку і закінчення терміну договірних відносин. Безперервність добровільного страхування можна забезпечити тільки шляхом повторного (іноді автоматичного) переукладання договору на новий термін.

Добровільне страхування діє тільки при сплаті разового або періодичних страхових внесків. Несплата веде до припинення договору.

Правові основи страхових відносин визначені законами України "Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" [18] і "Про страхування" [19].

Добровільна участь в страхуванні повною мірою визначена тільки для страхувальників. Наприклад, при укладанні договорів особистого страхування страховик не має права відмовитися від страхування об'єкта, якщо волевиявлення страхувальника не суперечить умовам страхування. Це гарантує укладення договору страхування на першу вимогу страхувальника. Разом з тим, страховик не зобов'язаний укладати договір страхування на умовах, запропонованих страхувальником.

Економічні засади комерційного соціального страхування

Розповсюджений погляд, за яким страховик справедливо отримує винагороду за те, що ризикує (а не тому, що "винагорода" становить мету підприємницької діяльності), оманливий. Він ідентичний думці про підвищену ризиковість грального бізнесу. Як вважає автор книги "Чорний либідь" Н. Талеба (США) такі види бізнесу відносяться до найбільш передбачуваних (неризикових). Стійкість бізнесу ґрунтується на точних математичних розрахунках страхових тарифів [25]. А там, де виникає непередбачувана загроза тимчасового зменшення прибутку, там діють передбачувані і важко контрольовані заходи обману клієнтів.

Окрім обґрунтованих страхових тарифів, фінансова стійкість страхової компанії забезпечується:

- статутним капіталом;
  - страховими резервами;
  - системою перестрахування.
- Основними джерелами формування фінансів страхової компанії є:
- власний капітал;
  - страхова премія (страхові внески);
  - дохід від інвестиційної діяльності.

Власний капітал (акціонерний капітал, чисті активи) — це розділ бухгалтерського балансу, що відображає залишкову вимогу засновників акціонерного товариства до створеної ними компанії. Він може зменшуватися або збільшуватися залежно від додаткових інвестицій в компанію (емісійний дохід при випуску акцій, безплатно отримані цінності та інше) і результатів власної діяльності (чистий дохід, переоцінка основних засобів тощо). Іншими словами, власний капітал дорівнює різниці між сукупними активами (валюта балансу) і сукупними обов'язками компанії.

Грошові кошти страхового фонду, які страховик формує з страхових внесків, що поступають згідно договору страхування, називають страховими резервами. У покриття страхових резервів, окрім страхових внесків, додатково приймаються такі види активів [11]:

- державні цінні папери;
- векселі банків;
- акції;
- облігації;
- житлові сертифікати;
- інвестиційні паї пайових інвестиційних фондів;
- банківські вклади (депозити);
- сертифікати пайової участі в загальних фондах банківського управління;
- частки в статутному капіталі товариств;
- нерухоме майно;
- частка перестраховальників в страхових резервах;
- депо премій по ризиках, прийнятим у перестраховуванні;
- дебіторська заборгованість страхувальників, страховиків і страхових посередників;
- готівка;
- кошти на рахунках в банках;
- іноземна валюта на рахунках у банках;
- дорогоцінні метали.

У покриття страхових резервів не приймаються акції, вклади і частки в спільному або статутному капіталі страховиків.

Зростання ціни об'єктів страхування і можлива кумуляція ризиків у наслідок нерівномірного розподілення в часі ймовірності їх настання, здатні порушити стійкість окремих страхових фондів (особливо невеликих). Завадити краху окремих компаній здатний міжнародний страховий ринок. Для участі в ринку послуговуються відносинами співстрахування і перестраховування, чим забезпечується розподіл частини зобов'язань окремої страхової компанії серед багатьох інших компаній, що спеціалізуються на аналогічних проектах.

Отже, співстрахування — одна з форм комерційного співробітництва страхових компаній.

Це страхування великих страхових ризиків за одним договором страхування кількома страховиками. При цьому страховики можуть видати страхувальнику або один спільний поліс, або декілька окремих полісів від кожного страховика. Кожен страховик відшкодовує збиток пропорційно своїй частці. Недоліком системи співстрахування є те, що при оформленні договорів страхування страхувальнику доводиться мати справу з декількома страховиками. При цьому, якщо один із страховиків виявиться неплатоспроможним, інші страховики не зобов'язані відшкодувати його частку збитку. Цей недолік купірується організацією співстрахування в формі страхового пулу.

Страховий пул є добровільним об'єднанням страховиків, яке має статус юридичної особи і створюється з метою підвищення фінансової стійкості страхових операцій на основі солідарної відповідальності учасників угоди за виконання зобов'язань за договорами страхування. Договори страхування від імені учасників страхового пулу укладаються за єдиними умовами та єдиними страховими тарифами. В договорі страхування вказується компанія, до якої бенефіціар повинен звернутися за страховою виплатою.

Інша форма забезпечення фінансової стійкості страхових компаній — перестраховування. При цьому прямий страховик певну частину відповідальності і премій по страховим ризикам залишає на власному утриманні, а решту передає на узгоджених умовах іншим страховикам. Перестраховування дозволяє страхової компанії приймати ризики клієнтів, які були б занадто великі для одного страховика. Система перестраховування, на відміну від страхового пулу, не утворює нову юридичну особу. Компанія-перестраховик безпосередньо не вступає у відно-

сини зі страхувальником і не несе перед ним жодних зобов'язань. Прийняті в перестраховування ризики, за необхідності, можуть бути знову передані в перестраховування. Таким чином, відбувається безперервний обмін перестраховальними частками з метою створення збалансованих страхових портфелів.

З економічної точки зору перерозподіл ризиків між страховими компаніями різних країн є різновидом зовнішньої торгівлі, де товаром виступають страхові гарантії.

ВИСНОВКИ

1. За соціальною та економічною сутністю соціального страхування представляється, як одна із моделей соціального ризик-менеджменту. Його діяльність пов'язана з перерозподілом або зниженням ризиків між громадянами і спеціалізованими організаціями. Тобто соціальне страхування у контексті ризик-менеджменту представляє інструментарій виявлення, врахування, оцінювання і управління ризиком, який відображає характерні особливості відносин між суб'єктами і об'єктами ризику, котрі обтяжені можливими загрозами, невизначеністю і невикористаними можливостями.

2. У процесі дослідження виявлена подвійна сутність соціального страхування — розподільна і ймовірнісна. Розподільна сутність полягає в можливості сконцентрувати розпорощені в суспільстві кошти на потребу тим, хто їх найбільш потребує. Ймовірнісна сутність полягає у використанні статистичних законів (закон великих чисел), які мають різне навантаження з точки зору страхового фонду і окремого страхувальника.

3. Акцентовано, що для страхового фонду число страхових випадків у рік — величина практично незмінна (величина довірчої ймовірності сягає 85—95%), а для окремої людини це цілкова невизначеність (довірча ймовірність менша за 20%). (Все це при одній і тій самій ймовірності настання соціальних ризиків). Отже, страхові фонди діють безперервно, мінімізуючи негативні наслідки соціальних ризиків (шляхом надання грошової компенсації потерпілим фізичним і юридичним особам) і, за можливістю, запобігти їх появі.

4. З основних атрибутів соціального страхування, як окремої моделі соціального захисту, виділяються такі:

коло отримувачів винагороди обмежене колом осіб, які регулярно роблять страхові внески (або за яких роблять внески треті особи: фізичні чи юридичні);

зокрема, при обов'язковому державному страхуванні 1) коло вигодонабувачів обмежене працюючими особами (або тими, хто працював до виникнення страхового випадку); 2) фонд страхування складається переважно із страхових внеском (а не податків); 3) розмір страхових внесків обчислюється пропорційно фонду заробітної плати.

5. Економічна особливість системи страхування полягає в інвестуванні страховими фондами (насправді страхувальниками) народного господарства. При цьому дохід від інвестування може переважати дохід, отриманий від страхової діяльності. Окремо стоїть здатність страхових фондів накопичувати і зберігати внески страхувальників на персональних рахунках у страховому фонді на кшталт банківських депозитів.

6. В юридичному розподіленні сторін на суб'єкти і об'єкти має місце деяка асиметрія. У юридичній площині суб'єктами страхування виступають фізичні і юридичні особи, що беруть участь у відносинах страхування: страховики, страхувальники й бенефіціари. Об'єктом страхування виступає абстрактне моральне поняття — майнові інтереси бенефіціара, на задоволення яких спрямована страхова послуга. Отже, в юриспруденції реальні суб'єкти протиставляються абстрактним об'єктам, що ставить під сумнів правомірність подібного теоретизування. Такі відносини слід, скоріше, віднести до категорії епістемології. Тим не менш, відносини суб'єктивно-об'єктивного характеру притаманні страховій справі, але, на такий вигляд: суб'єктами страхування є ті, хто надає страхову послугу, а саме страховики; об'єктами страхування виступають ті, на кого спрямовані страхові послуги — застраховані особи, бенефіціари.

7. Що стосується юридичної сторони, то страхова справа ніколи не має розвинене правове підґрунтя. Так, Закон України "Про страхування" визначає 40 видів обов'язкового страхування та 23 види добровільного страхування, допускаючи, до того ж, розширення переліку. Всього за-

раз діє 8 профільних законів. Однак з правової точки зору головним нормативним актом слід вважати 67 статтю Цивільного кодексу України "Страховання".

Література:

1. Соціальне страхування: навч. посіб. / І.Г. Благун, Ю.М. Кушнірчук, Р.П. Підлипна; Львів, держ. ун-т внутр. справ. — Львів: СПОЛОМ, 2015. — 270 с.
2. Страхові послуги: підручник. — у 2 част. / За ред. В.Д.Базилевича. — К.: Лотос, 2014. — 496 с.
3. Юрій С.І., Шаваріна М.П., Шаманська Н.В. Соціальне страхування: підр. — К.: Кондор. — 2004. — 464 с.
4. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту в Україні. — К.: Знання, 2008. — 663 с.
5. Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональний аспект (колективна монографія) / За ред. Е.М. Лібанової; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. — К., 2015. — 356 с.
6. Надрага В.І. Соціальні ризики в трудовій сфері. — К.: Інститут демографії та соціальних досліджень, 2015. — 471 с.
7. Тархов П.В. та ін. Соціальне страхування: конспект лекцій. — Суми: СумДУ, 2009. — 164 с. — URL: essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/2628/1/Socialne_strah.doc
8. Поняття, принципи й види загальнообов'язкового державного соціального страхування. — URL: buklib.net/books/23406
9. Коваль О.П. Модернізація системи соціального страхування в Україні. Аналіз. доп. — К.: НІСД, 2014. — 38 с. — URL: www.niss.gov.ua/.../socstrah_Ukr-0b6f2.pdf
10. Постанова Кабінету Міністрів України "Про утворення Національної служби здоров'я України" від 27.12.2017 № 1101.
11. Методики расчета тарифных ставок по рисковым видам страхования. 1993. — URL: www.consultant.ru
12. Горна М.О. Статистичне забезпечення управління фондами соціального страхування. — URL: kneu.edu.ua/.../Статистичне%20забезпечення%20уп...
13. Соціальна допомога і соціальне страхування — самостійні соціальні інститути. 2017. — URL: stud.com.ua/.../sotsialna_dopomoga_sotsialne_strahuvannya...
14. Бернулі Я. О законе больших чисел. — М.: Наука, 1986. — 176 с.
15. Бернулли Д. Опыт новой теории измерения жребия. — СПб.: 2008. — 27 с.
16. Как распределенные технологии изменят индустрию страхования // URL: forklog.com/kak-raspredelennye-tehnologii-izmenyat-industriyu-strahovaniya/
17. Словник страхових термінів. — К.: Страхова компанія "Мега-Поліс", 2018. — URL: webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:SbbLsQ-41y0J
18. Закон України "Основні законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" // URL: <http://opcb.kpi.ua/?p=2039>
19. Закон України "Про страхування". — URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
20. Статут фонду соціального страхування від 08.02.2017. — URL: <http://komspir.rada.gov.ua/uploads/documents/30443.pdf>
21. Закон України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів". — URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>
22. Боровик П. Проблеми виконання бюджетів вітчизняних соціально-пенсійних фондів. — URL: oldconf.neasmo.org.ua/node/1729
23. Казмерчук М.Т. Єдиний соціальний внесок: Міжнародний та вітчизняний досвід. — URL: repository.hneu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4314/
24. Національні рахунки соціального захисту (НРСЗ) в Україні у 2016 році: Статистичний збірник / Державна служба статистики України. . // URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2016/vvp/kvznr/arh_kvznr_2016_u.htm
25. Талейб Н. Черний лебедь. Под знаком непредсказуемости. — URL: bookz.ru/authors/nassim-nikolas-taleb/4ernii-1_783/1-4ernii-1_783.html/ 2007. — 360 с.

References:

1. Blahun, I.H. Kushnirchuk, Yu.M. and Pidlypna, R.P. (2015), Sotsial'ne strakhuvannia [Social insurance], SPOLOM, L'viv, Ukraine.

2. Bazylevych, V.D. (2014), Strakhovi posluhy [Insurance services], Lotos, Kyiv, Ukraine.
3. Yurij, S.I. Shavarina, M.P. and Shamans'ka, N.V. (2004), Sotsial'ne strakhuvannia [Social insurance], Kondor, Kyiv, Ukraine.
4. Bolotina, N.B. (2008), Pravo sotsial'noho zakhystu v Ukraini [The right to social protection in Ukraine], Znannia, Kyiv, Ukraine.
5. Libanova, E.M. (2015), Liuds'kyj rozvytok v Ukraini. Modernizatsiia sotsial'noi polityky: rehional'nyj aspekt [Human development in Ukraine. Modernization of social policy: regional aspect], In-t demohrafii ta sotsial'nykh doslidzhen' im. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy. K., Kyiv, Ukraine.
6. Nadraha, V.I. (2015), Sotsial'ni ryzyky v trudovij sferi [Social risks in the labor sphere], Instytut demohrafii ta sotsial'nykh doslidzhen', Kyiv, Ukraine.
7. Tarkhov, P.V. (2009), Sotsial'ne strakhuvannia: Konспект lektsij [Social insurance: A summary of lectures], SumDU, Sumy, Ukraine.
8. Yaroshenko, I.S. (2005), "Concept, principles and types of compulsory state social insurance", available at: buklib.net/books/23406 (Accessed 05 May 2018).
9. Koval', O.P. (2014), Modernizatsiia systemy sotsial'noho strakhuvannia v Ukraini [Modernization of the social insurance system in Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine.
10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Resolution "About the formation of the National Health Service of Ukraine", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1101-2017-%D0%BF> (Accessed 05 May 2018).
11. consultant.ru (1993), "Methods of calculating tariff rates for risky types of insurance", available at: www.consultant.ru (Accessed 05 May 2018).
12. Horna, M.O. (2016), "Statistical provision of management of social insurance funds", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, KNEU, Kyiv, Ukraine.
13. Sharyn, V.Y. (2017), "Social assistance and social insurance - independent social institutions", available at: stud.com.ua/.../sotsialna_dopomoga_sotsialne_strahuvannya... (Accessed 05 May 2018). // URL:
14. Bernuly, Ya. (1986), O zakone bol'shykh chysel [On the law of large numbers], Nauka, Moscow, Russia.
15. Bernully, D. (2008), Opyt novoj teoryy yzmereniya zhebya [The Experience of a New Theory of Measuring Lot], St.Petersburg, Russia.
16. InsurePal (2018), "How distributed technologies will change the insurance industry", available at: forklog.com/kak-raspredelennye-tehnologii-izmenyat-industriyu-strahovaniya/ (Accessed 05 May 2018).
17. Meha-Polis (2018), "Glossary of insurance terms", available at: webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:SbbLsQ-41y0J (Accessed 05 May 2018).
18. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On Mandatory State Social Insurance", available at: <http://opcb.kpi.ua/?p=2039> (Accessed 05 May 2018).
19. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "On Insurance", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 05 May 2018).
20. Social Insurance Fund of Ukraine (2017), "Statute", available at: <http://komspir.rada.gov.ua/uploads/documents/30443.pdf> (Accessed 05 May 2018).
21. Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "On Mandatory Civil and Legal liability Insurance for Motor Vehicles Owners", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1961-15> (Accessed 05 May 2018).
22. Borovyk, P. (2013), "Problems of implementation of budgets of domestic social-pension funds", available at: oldconf.neasmo.org.ua/node/1729 (Accessed 05 May 2018).
23. Kazmerchuk, M.T. (2013), "Single social contribution: International and national experience", available at: repository.hneu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4314/ (Accessed 05 May 2018).
24. State Statistics Service of Ukraine (2017), "National Accounts of Social Protection (NRCP) in Ukraine in 2016", available at: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2016/vvp/kvznr/arh_kvznr_2016_u.htm (Accessed 05 May 2018).
25. Taleb, N. (2007), "Black Swan. Under the sign of unpredictability", available at: bookz.ru/authors/nassim-nikolas-taleb/4ernii-1_783/1-4ernii-1_783.html (Accessed 10 May 2018).

Стаття надійшла до редакції 13.05.2018 р.